

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-37>

**THE ROLE OF DISCLOSURE OF EVIDENCE
AS A PART OF EVIDENTIARY PROCESS
IN UKRAINIAN CRIMINAL JUSTICE**

**РОЛЬ ВІДКРИТТЯ ДОКАЗІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОЦЕСУ
ДОКАЗУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ
КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Kovalenko A. V.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Senior Researcher at Scientific
and research laboratory of public safety
of communities of Faculty № 2
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Коваленко А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
публічної безпеки громад
факультету № 2
Донецький державний університет
внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Дослідження доказів є однією з необхідних складових процесу доказування у кримінальному провадженні. Згадана операція з доказами полягає у ознайомленні суб'єкта доказування з джерелом доказової інформації, отриманні, з'ясуванні та перевірці змісту фактичних даних, що містяться у такому джерелі [1, с. 325]. Процес дослідження доказів в українському кримінальному судочинстві найчастіше асоціюється зі стадією судового розгляду, де сторони провадження формулюють власні правові позиції та намагаються переконати суд у їх правильності шляхом подання доказів. Останній має безпосередньо сприйняти показання обвинуваченого, потерпілого та свідків, оглянути речові докази, з'ясувати зміст документів і висновків експертів. На основі досліджених доказів суд встановлює фактичні обставини вчинення кримінального правопорушення та приймає рішення по суті кримінально-правового спору. У цій процедурі беруть участь і сторони кримінального провадження: у межах

судового дослідження вони ознайомлюються зі змістом доказів, поданих іншою стороною, та використовують цю інформацію щоб коригувати власні позиції та формулювати аргументи на їх користь.

Водночас, для належної реалізації принципів змагальності та рівності процесуальних можливостей сторін (які визначені ст. 129 Конституції України, ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) та ст. 22 КПК України), сторони провадження ще до початку судового розгляду мають отримати можливості ознайомитися з доказами, сформованими іншою стороною, та належними чином підготуватися до судового слухання. Згадана гарантія є особливо важливою для сторони захисту, яка під час досудового розслідування має менше процесуальних можливостей збирати докази порівняно з обвинуваченням. Зокрема Європейський суд з прав людини у § 37 рішення у справі *Rowe and Davis v. The United Kingdom* (Application no. 28901/95) наголосив, що процедура відкриття прокурором як обвинувальних, так і виправдувальних матеріалів стороні захисту є необхідною складовою засади змагальності у розумінні § 1 ст. 6 ЄКПЛ [2]. Крім того, п. b § 3 ст. 3 ЄКПЛ гарантує кожному обвинуваченому у вчиненні кримінального правопорушення достатні час і можливості для підготовки свого захисту. Під указаними можливостями слід розуміти також здатність обвинуваченого ознайомитися з результатами досудового розслідування [3].

Описані процедури передбачені й чинним українським кримінальним процесуальним законодавством у формі відкриття матеріалів іншій стороні, яке відбувається одразу після завершення досудового розслідування у порядку, визначеному ст. 290 КПК України.

Так, відповідно до ч.ч. 2, 3 ст. 290 КПК України, прокурор або слідчий за його дорученням має надати стороні захисту для ознайомлення усі докази, які прокурор збирається використати у суді. Крім того, для ознайомлення мають бути надані усі докази, які самі по собі або в сукупності з іншими можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, чи сприяти пом'якшенню покарання (незалежно від того, чи збирається прокурор використовувати такі виправдувальні докази під час судового розгляду). Зі свого боку сторона обвинувачення на основі ч. 6 ст. 290 КПК України вправі вимагати від захисту відкриття матеріалів, котрі останні збираються використати в суді. Для цього прокурор повинен звернутися до сторони захисту з відповідним запитом. Водночас захист має право не відкривати матеріали, які на їх думку

можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Недотримання сторонами провадження описаних процедур призведе до того, що суд відмовиться прийняти як докази ті матеріали, які не були вчасно відкриті іншої стороні.

Про відкриття сторонами кримінального провадження власних матеріалів також мають бути повідомлені потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, цивільний позивач та цивільний відповідач. Указані особи можуть ознайомитися зі змістом відкритих сторонами доказів в тій частині, яка стосується їх процесуальних інтересів. Крім того, як визначає ч. 11 ст. 290 КПК України, у випадку отримання сторонами провадження нових доказів після моменту закінчення досудового розслідування й до завершення судового розгляду, вони також мають відкривати такі матеріали іншій стороні.

Під матеріалами досудового розслідування ст. 290 КПК України розуміє будь-які докази, зібрані стороною обвинувачення під час досудового розслідування: речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави, і прокурор має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Докази, сформовані стороною захисту, Кодекс називає просто «матеріалами». Водночас, з урахуванням засади змагальності та визначених ч. 3 ст. 93 КПК України доказових повноважень сторони захисту, вважаємо за доцільне називати «матеріалами досудового розслідування» і докази сторони обвинувачення, і докази сторони захисту. У даному контексті слова «досудове розслідування» мають розумітися як вказівка на стадію кримінального провадження, у межах якої сторонами провадження були сформовані відповідні докази.

Ознайомлення зі змістом матеріалів іншої сторони відбувається шляхом їх органолептичного сприйняття (огляд речових доказів, читання документів тощо), а також шляхом створення їх копій або відображень. Безпосереднім об'єктом дослідження є певні матеріальні об'єкти, котрі унаслідок відповідності вимогам ст. 84 КПК України та застосування суб'єктами доказування до них визначених законом процедур, мають статус процесуальних джерел доказів. Наголосимо, що описане цілком відповідає наведеному вище розумінню дослідження доказів у кримінальному провадженні. На основі інформації, отриманої під час ознайомлення з відкритими матеріалами, сторони провадження обирають власну стратегію на судовий розгляд,

планують порядок подання судові своїх доказів, формують правові позиції та аргументи на їх підтримку. Тому відкриття матеріалів (доказів) та ознайомлення з ними сторонами провадження є невід’ємною складовою процесу доказування у кримінальному судочинстві.

Варто також зауважити що прийняття та реалізація рішення про надання доказів іншій стороні є формою їх використання. Для сторони обвинувачення прийняття такого рішення є їх обов’язком незалежно від того, чи проявив захист ініціативу в ознайомленні з матеріалами досудового розслідування. Для сторони захисту обов’язок відкриття матеріалів виникає тільки за наявності ініціативи (запиту) прокурора.

Таким чином, процедура відкриття матеріалів сторонами провадження на етапі завершення досудового розслідування є необхідною складовою реалізації принципів змагальності та рівності сторін кримінального провадження і невід’ємною складовою процедури кримінального процесуального доказування. Рішення сторони провадження про відкриття доказів іншій стороні є формою їх використання, а ознайомлення з матеріалами іншої сторони – формою їх дослідження. Під матеріалами досудового розслідування доцільно розуміти будь-які докази, зібрані сторонами провадження у межах стадії досудового розслідування: речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також приміщення або місця, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем держави або сторони захисту, і якщо відповідний суб’єкт доказування має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді. Ознайомлення зі змістом матеріалів іншої сторони відбувається шляхом їх органолептичного сприйняття (огляд речових доказів, читання документів тощо), а також шляхом створення їх копій або відображень. Безпосереднім об’єктом дослідження є процесуальні джерела доказів, сформовані сторонами провадження на стадії досудового розслідування.

Література:

1. Журавель В. А., Коваленко А. В. Дослідження доказів у кримінальному провадженні як складова процесу доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 2. С. 313–328.
2. Case of Rowe and Davis v. The United Kingdom (Application no. 28901/95). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496>

3. Case of Huseyn and others v. Azerbaijan (Application nos. 35485/05, 45553/05, 35680/05 and 36085/05). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105823>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-38>

SOME FEATURES OF THE INTERROGATION OF WITNESSES AT THE INITIAL STAGE OF THE INVESTIGATION OF COLLABORATIVE ACTIVITY

Kovalenko V. V.

*Candidate of Legal Sciences, Professor, Leading Researcher of the Research
Laboratory on Problematic Issues of Police Activity
Luhansk Educational and Scientific Institute named after E. Didorenko
of the Donetsk State University of Internal Affairs
Kropyvnytskyi, Ukraine*

At the initial stage of the investigation of collaborative activity (Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine), the testimony of witnesses is the one of the main sources of information about the circumstances of a criminal offense. According to Art. 65 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, a witness in criminal proceedings is a person who knows or may know the circumstances to be proven during criminal proceedings, and who is summoned to testify [1].

Current and former colleagues of the probable criminal, his relatives and neighbors, other persons who know or may know the circumstances of the criminal offense or information about the person who committed it, may be questioned as witnesses in criminal proceedings about collaborative activity facts.

Establishing potential witnesses of manifestations of collaborative activity is possible by requesting information from state authorities (military-civilian administrations, law enforcement, control bodies) and local self-government about the functioning of points of crossing the demarcation line, filtering points, internally displaced persons and people who have left the temporarily occupied territory and, thus, may be witnesses to acts, provided for by the Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine [2, p. 27].